O‘ZBEKISTON REṢPUBLIKASI OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
MUHAMMAD AL-XORAZMIY NOMIDAGI
TOShKENT AXBOROT TEXNOLOGIYALARI UNIVERSITETI

“TASDIQLAYMAN”
O‘quv ishlari bo‘yicha prorektor
_______ Dj.B. Sultanov
2023 yil “___” ________
Ro‘yxatga olindi: № 60
2023 yil “ 11 ” 08

TASHKILOT RISKLARINI BAHOLASH
FANNINI O‘QUV DASTURI

Bilim sohasi:	300000	-	Ishlab chiqarish –texnik soha
Ta’lim sohasi:	350 000	-	Aloqa va axborotlashtirish, telekommunikatsion texnologiyalar
Ta’lim yo‘nalishi:	5350300	-	Axborot- kommunikatsiya texnologiyalari sohasida iqtisodiyot va menejment

Toshkent – 2023

Fan/modul kodi	O‘quv yili	Semestr	ECTS - Kreditlar
CRA1416	2023-2024	7	6
Fan/modul turi	**Ta’lim tili**		**Haftadagi dars soatlari**
Majburiy	o‘zbek/рус		6

№	Fanning nomi	Auditoriya mashg‘ulotlari (soat)	Mustaqil ta’lim (coat)	Jami yuklama (coat)
1.	Tashkilot risklarini baholash	90	90	180

2. **I. Fanning mazmuni**

Fanning maqsadi va vazifalari asosan, ushbu kurs orqali talabalarga mamlakatimiz iqtisodiyotini erkinlashtirish va iqtisodiy islohotlarni jadallashtirish hamda iqtisodiyotni modernizatsiya qilish sharoitlarida korxonalarda risklarni boshqarishga oid risklarni boshqarish nazariyasi va amaliy qo‘llanilishini chuqur o‘rgatishdir. Yuqoridagilarni hayotga tadbiq etish uchun talabalarga risk menejment fani asosiy rol o‘ynaydi. Talabalarga risklarni boshqarishda paydo bo‘ladigan ilmiy va amaliy muammolarni yechish uchun ilmiy yo‘nalishdagi nazariy asoslarini o‘rgatishdan iborat.

II. Asosiy nazariy qism (ma’ruza mashg‘ulotlari)

II.I. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:

1-mavzu. “Tashkilot risklarini baholash” fanining predmeti, ob’ekti va metodi.

Iqtisodiy xavfni aniqlash uchun uslubiy yondashuvlar;tadbirkorlik faoliyati xavfi mohiyati va xususiyatlari ; riskning asosiy aksiomalari

2-mavzu. Iqtisodiy risklarning umumiy xususiyatlari va turlari.

Iqtisodiy xatarlarni tasniflashning uslubiy asoslari

Investitsiya loyihasi xavflarining umumiy xususiyatlari.

3-mavzu. Risklarni baxolash va uning asosiy bosqichlari

Xatarlarni boshqarish strategiyasi, taktikasi va funktsiyalari

Xatarlarni boshqarish jarayonining asosiy texnikasi va bosqichlari

Xatarlarni boshqarishni tashkil etish va qoidalari

Iqtisodiy faoliyatni kasbiy xavf sinfiga kiritish qoidalari

4-mavzu. Risklarni taxlil qilish tamoillari va metodlarining umumiy tasniflari.

Xatarlarni tahlil qilish tamoyillari va usullarining umumiy tavsifi; xavf qarorlarini qabul qilishning uslubiy asoslari

Xavf o'lchovini baholashning asosiy yondashuvlari

5-mavzu. Risklarni sifat jixatidan baxolash va taxlil qilish.

Xavfni sifatli baholashning mazmuni va vazifalari

Xavfni sifatli baholash usullarining umumiy xususiyatlari

6-mavzu. Risklarni baxolashning miqdoriy metodlari.

Miqdoriy xavf tahlilining mazmuni. Xavfni baholashning statistik usullari ;xatarlarni baholashning analitik usullari; moliyaviy barqarorlik va xarajatlarning maqsadga muvofiqligini tahlil qilish ;bankrotlik xavfi; xavfni baholashda ekspertiza usullari va o'xshashliklarini qo'llash

7-mavzu. Iqtisodiy risklarni minimallashtirishning asosiy metodlari va yo‘llari.

Korxonaning xavfni kamaytirish yo'llarini tanlash;xavfni kamaytirish yo'llarini tanlashning uslubiy asoslari;kompaniya ichidagi manbalar va xavfni kamaytirish yo'llari ; xavfni kamaytirish vositalari va umumiy metodik yo'llar

8-mavzu. Sug‘urtalash-iqtisodiy risklarni minimallashtirishning asosiy yo‘li.

Sug'urta faoliyatining nazariy va huquqiy asoslari; sug'urta yordamida xavfni kamaytirish usuli; sug'urtada xatarlarni boshqarish

9.Risklarni boshqaruv qarorlarini qabul qilishdagi o‘rni.

Strategik va taktik tavakkalchilikni rejalashtirish; Xavf sharoitida qabul qilingan boshqaruv qarorlarini optimallashtirish metodologiyasi ; noaniqlik va xavf iqtisodiy qarorlarni qabul qilishning klassik mezonlari

10.Axborot risklari va axborot xavfsizligi.

Iqtisodiy xavf va xavfsizlikni oshirishda davlatning roli;

sanoat xavfsizligi kontseptsiyasining mohiyati va huquqiy asoslari;

Sanoat korxonasining xatarlarni boshqarish xususiyatlari ;

Mamlakatning agrosanoat majmuasida iqtisodiy xatarlarni boshqarish xususiyatlari.

11.Ekologik risklarni boshqarish va baholash

Ekologik xavflarni baholash va boshqarish xususiyatlari;

Ekologiya sohasidagi davlat siyosati asosida ekologik xavflarni baholash va boshqarishga tizimli yondashuv

III. Amaliy mashg‘ulotlar bo‘yicha ko‘rsatma va tavsiyalar

Amaliy mashg‘ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

1. “Tashkilot risklarini baholash” fanining predmeti, ob’ekti va metodi
2. Iqtisodiy risklarning umumiy xususiyatlari va turlari.
3. Risklarni baxolash va uning asosiy bosqichlari
4. Risklarni taxlil qilish tamoillari va metodlarining umumiy tasniflari.
5. Risklarni sifat jixatidan baxolash va taxlil qilish
6. Risklarni baxolashning miqdoriy metodlari

	7.Iqtisodiy risklarni minimallashtirishning asosiy metodlari va yo'llari 8. Sug'urtalash-iqtisodiy risklarni minimallashtirishning asosiy yo'li. 9.Risklarni boshqaruv qarorlarini qabul qilishdagi o'rni. 10. Axborot risklari va axborot xavfsizligi. 11.Ekologik risklarni boshqarish va baholash Amaliy mashg'ulotlar bir akademik guruhga bir o'qituvchi tomonidan o'tkazilishi lozim. Mashg'ulotlar faol va interfaol usullar yordamida o'tilishi, mos ravishda munosib pedagogik va axborot texnologiyalar qo'llanishi maqsadga muvofiq. **IV. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar** "Tashkilot risklarini baholash" fani bo'yicha talabaning mustaqil ta'limi shu fanni o'rganish jarayonining tarkibiy qismi bo'lib, uslubiy va axborot resurslari bilan to'la ta'minlangan. Talabalar auditoriya mashg'ulotlarida professor-o'qituvchilarning ma'ruzasini tinglaydilar, misol va masalalar yechadilar. Auditoriyadan tashqarida talaba darslarga tayyorlanadi, adabiyotlarni konspekt qiladi, uy vazifasi sifatida berilgan misol va masalalarni yechadi, ma'ruzaga oid materiallarni mustaqil fikrlari konspektlashtiriladi. Bundan tashqari, ayrim mavzularni kengroq o'rganish maqsadida qo'shimcha adabiyotlarni o'qib referatlar tayyorlaydi hamda mavzu bo'yicha testlar yechadi. Mustaqil ta'lim natijalari reyting tizimi asosida baholanadi. Uyga vazifalarni bajarish, qo'shimcha darslik va adabiyotlardan yangi bilimlarni mustaqil o'rganish, kerakli ma'lumotlarni izlash va ularni topish yo'llarini aniqlash, internet tarmoqlaridan foydalanib ma'lumotlar to'plash va ilmiy izlanishlar olib borish, ilmiy to'garak doirasida yoki mustaqil ravishda ilmiy manbalardan foydalanib ilmiy maqola va ma'ruzalar tayyorlash kabilar talabalarning darsda olgan bilimlarini chuqurlashtiradi, ularning mustaqil fikrlash va ijodiy qobiliyatini rivojlantiradi. Shuning uchun ham, mustaqil ta'limsiz o'quv faoliyati samarali bo'lishi mumkin emas. Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular: 1. Risklarni sinflarga ajratish va uning mazmun moxiyati. 2. Aloqa korxonalarida risklarni boshqarishning o'zia xos xususiyatlari. 3. Korxonalarning xo'jalik faoliyatini moliyalashdagi riskni boshqarish 4. Risklarining miqdoriy taxlili. 5. Korxonalarda risklarni aniqlash usullari 6. Korxonalarda risklarni boshqarish usullari. 7. Axborot riski to'g'risida tushuncha va uning yuzaga kelishi. 8. Risklarini taxlili va ularni pasaytirish yo'llari.

	9. Korxona moliyaviy barqarorlik koeffitsientlari taxlili 10. Likvidlilik riski, to'lovga qobiliyatlilik, likvidlilik koeffitsienti. 11.Risklarni sifat taxlili va uni o'tkazish usullari. 12.Aloqa korxonalarida sug'urtalashning o'ziga xos xususiyatlari. 13.Riskni boshqarish strategiyasi, asosiy tushunchalar. 14.Xedjerlash samaradorligini o'lchash va xedjerlash xarajatlarini minimallashtirish. 15.Diversifikatsiyalashning mazmuni va unga doir misollar. 16. Sug'urtalashning mazmuni va turlari. 17.Riskni boshqarish strategiyasi asosiy tushunchalar. 18. Xedjerlash samaradorligini o'lchash va xedjerlash xarajatlarini minimallashtirish. 19.Sug'urtaning ixtiyoriy va majburiy usullari moxiyati
3.	**V. Ta'lim natijalari/Kasbiy kompetensiyalar** "Tashkilot risklarini baholash" o'quv fanini o'zlashtirish jarayonida amalga oshiriladigan masalalar doirasida talaba: - O'zbekistonda axborotlashgan jamiyat shakllanish xususiyatlari, aloqa va axborotlashtirish sohasida axborot risklarini boshqarish tizimini nazariy asoslari ***haqida tasavvurga ega bo'lishi;*** - iqtisodiy risklar xususiyatlari va ularning klassifikatsiyasi, risklarni boshqarishni tashkillashtirish, ularni baholash usullarini ***bilishi va ulardan foydalana olishi;*** - riskni sifat va miqdor taxlili va uni o'tkazish uslubi, axborot makoni qonuniyatlarini taxlil qilish, axborot risklarini sug'urtalash axborot xavfsizligini ta'minlashning muqobil usullari bo'yicha ***ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak.***
4.	**VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari:** * ma'ruzalar; * interfaol keys-stadilar; * semnarlar(mantiqiy fikrlash, tezkor savol-javoblar); * guruhlarda ishlash; * individual loyihalar; * taqdimotlar qilish.
5.	**VII. Kreditlarni olish uchun talablar:** Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va joriy, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha yozma ishni topshirish.

6.	**Asosiy adabiyotlar** 1. Ganiev S.K. va boshq. Axborot xavfsizligi. T.: Aloqachi 2008. 383-b. 2. Iminova N.A. Risk menejment. O‘quv qo‘llanma.T.: “Aloqachi”, 2017,-184 b. **Qo‘shimcha adabiyotlar:** 1. Белох Л.П. Реструктуризация предприятия. Учебное пособие. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2009. – 511 стр. 2. Iminova N.A. Aloqa va axborotlashtirish sohasida iqtisodiy risklarni boshqarish. Diss. I.f.n. Toshkent, 2012. 3. Muhitdinov X.A. O‘zbekistonda telekommunikatsiya xizmatlari bozori rivojlanishining moliyaviy masalalari («O‘zbektelekom» AK misolida). Diss.i.f.n. – T., 2006. 4. Никонов В. Управление рисками. Как больше зарабатывать и меньше терять. - М.: Альпина Паблишерз, 2009. С. 284. 5. Просветов Г.И. Экономика предприятия: задачи и решения. Учебное практическое пособие. – М.: «Альфа-Пресс», 2009. – 560 стр. 6. Рейман Л.Д., Совершенствование системы государственного регулирования отрасли телекоммуникаций. -Санк Петербург, 2000. **Axborot manbaalari** www.economics.ru www.ved.ru www.uza.uz www.Lex.uz www.ziyonet.uz
7.	O‘quv dasturi Muhammad al Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti Kengashining 2023-yil 31-avgustdagi 9(731)/1(732) -sonli bayonnomasi bilan tasdiqlangan.
8.	**Fan/modul uchun ma’sullar:** Xudaynazarova D.X. - Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti “AKT sohasida iqtisodiyot” kafedrasi katta o’qituvchisi.
9.	**Taqrizchilar:** Quchqarov T.S.- TDIU “Raqamli iqtisodiyot va axborot texnologiyalari” kafedrasi professori, i.f.d.; To‘raev Sh.Sh.- Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti AKT sohasida iqtisodiyot va menejment kafedrasi professori.